

Metodika V.

Světy myslitelů

Studentský workshop

Reader

11.12.2019

D2 Team 7

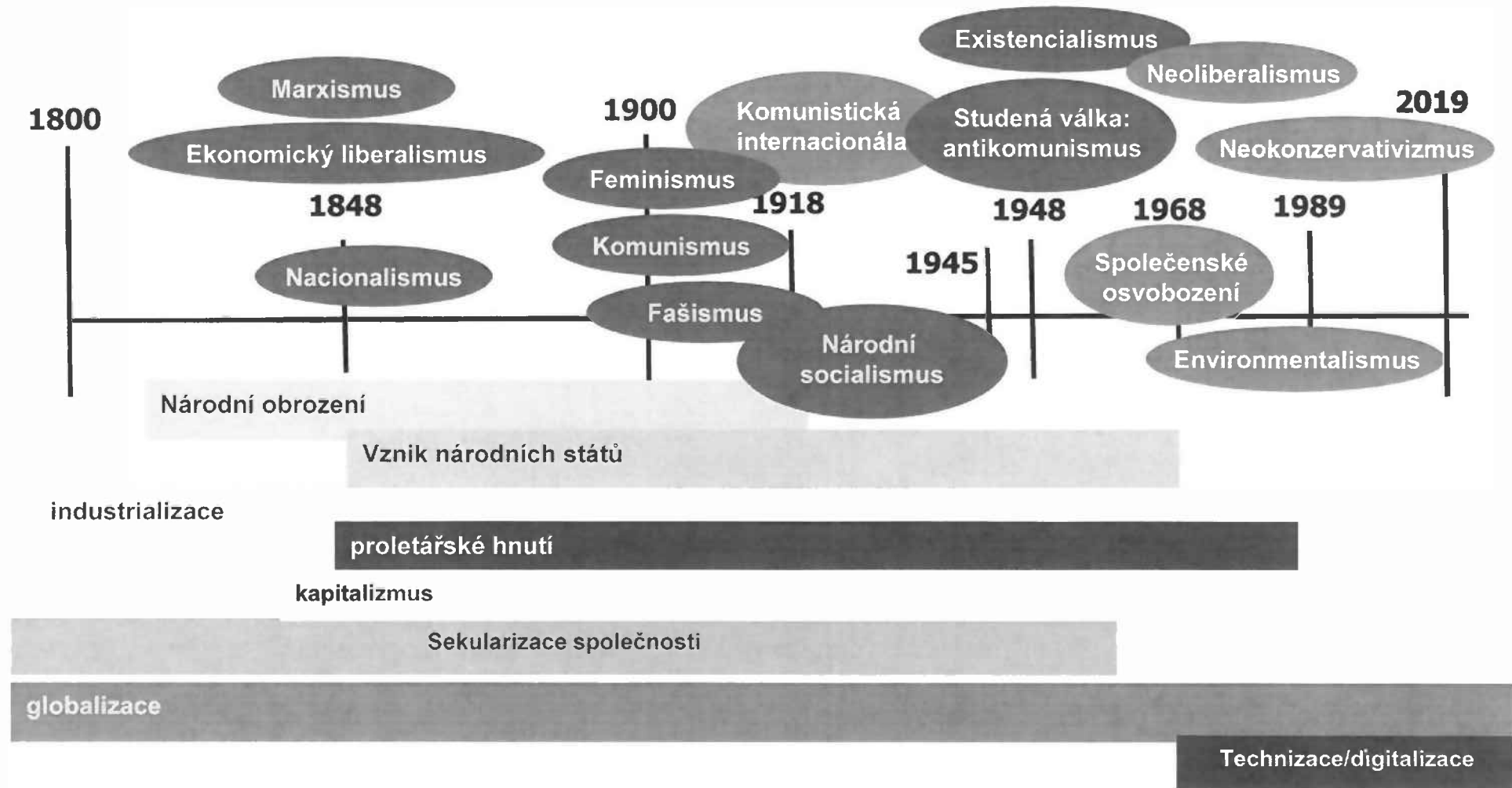
9:30 – ca 17:00

Program:

- 9:30** *zahájení*
9:40 **František Palacký (1798-1876)**
Irena Zahradníková
- 10:00** **Karl Marx (1818-1883)**
Barbora Šustrová
- 10:20** **Jaroslav Goll (1846-1929)**
Václav Nečada
- 10:40** **Sigmund Šlomo Freud (1856-1939)**
Marcela Procházková
- 11:00** *diskuze*
- 11:30** **Johan Huizinga (1872-1945)**
Miroslav Myšák
- 11:50** **Philip D. Curtin (1922-2009)**
Michaela Balá
- 12:10** **Josef Macek (1922-1991)**
Kristína Sedláčková
- 12:30** *diskuze*
13:00 *Obědová přestávka*
- 14:00** **Pierre Bourdieu (1930-2002)**
Vladimír Rossov
- 14:20** **Umberto Eco (1932-2016)**
Tereza Kučerová
- 14:40** **Natalie Zemon Davies (*1928)**
Kateřina Baslerová
- 15:00** *diskuze*
15:30 *přestávka*
15:50 **Hayden White (1928-2018)**
Dominika Packová
- 16:10** **Carlo Ginzburg (*1939)**
Miroslava Novotná
- 16:30** **Judith Butler (*1956)**
Gabriela Bednářová
- 16:50** *diskuze*
17:15 *Závěr a přechod ke společenské fázi workshopu*

Dynamika a vlivy na metodické myšlení a hlavní ideologické proudy

FRANTIŠEK PALACKÝ

František Palacký se významně zapsal do české historie hned v několika oblastech. Působil jako historik, politik, filozof a organizátor českého vědeckého, kulturního a společenského života. Během svého života napsal mnoho děl a pojednání, stál u zrodu nejen významných českých institucí, ale i časopisů.

Narodil se 14. června 1798 jako druhorozený syn rodičům Jiřímu Palackému a Anně, rozené Křižanové v severomoravské vsi Hodslavice. Rodina, příklánějící se k českobratrské víře, byla chudých poměrů. Přestože se otec Jiří Palacký vyučil krejčovně, byl velmi bystrý, nabyt skromné znalosti a začal učit v evangelické škole v Hodslavicích.

František Palacký byl po otci velmi chytrý a nadaný. Zpočátku studoval na německé škole v Kunvaldu, poté byl otcem poslán na evangelickou latinskou školu v Trenčíně. Ve studiích pokračoval na evangelickém lyceu v Prešpurku. Jeho pozdější studium i oblast zájmů ovlivnilo jak prostředí doby, tak i styky se zdejšími profesory a vzdělanou společností. Do tehdejších Uher snáze pronikaly vlivy francouzského osvícenství, které si osvojila hlavně vzdělaná inteligence, s níž se začal Palacký stýkat. Národní cítění se u něj však projevilo až poté, co mu trenčínský měšťan Bakoš vytknul, že se málo zajímá o svůj jazyk. Sám Bakoš se věnoval české literatuře a četl mnoho českých knih. Po studiích se tak u Palackého začalo rozvíjet národní cítění. Svoji pozornost nyní obrátil na svůj rodný jazyk i rodnou zemi, věnoval se bedlivěji studiu českých dějin. Na svou historickou činnost se Palacký připravoval od roku 1820, kdy se seznámil s předními vědeckými pracemi. Ke svému bádání využíval i prameny v archivech.

V roce 1823 se Palacký rozhodl vrátit do Prahy, kde zásluhou Palackého získal místo vychovatele v šlechtických rodinách, což jej více přiblížilo studiu archivních pramenů. Sepsal

například stručné dějiny rodu šternberského, rodopisy Černínů, Kinských, Martiniců... Mimo jiné sepsal i instrukci pro thunovský archiv v Děčíně a lobkovický archiv v Roudnici.

V září roku 1827 se oženil s Terezií Měchurovou, dcerou velkostatkáře a advokáta Jana Měchury. Téhož roku se stal redaktorem Časopisu Společnosti vlasteneckého muzea v Čechách, neboť byl jejím členem.

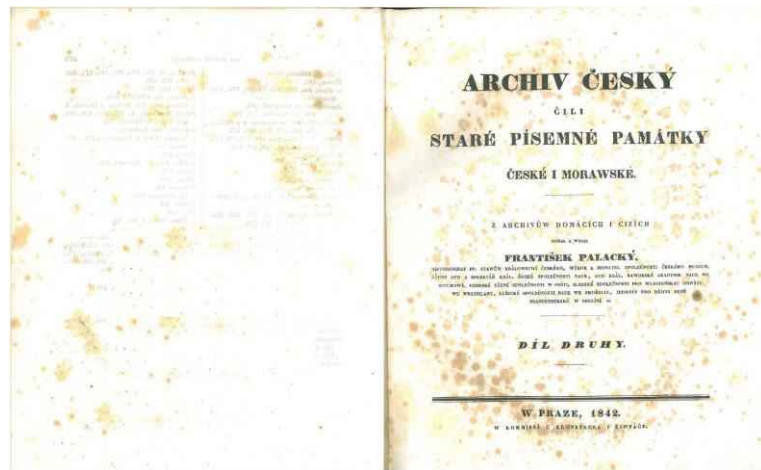
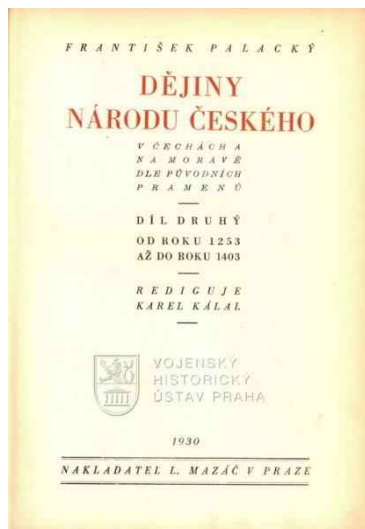
Do archivních dějin se nezapsal jen tím, že byl roku 1831 jmenován historiografem Království českého, ale i tím, že inicioval založení Archivu Národního muzea (1846), Archivu hl. M. Prahy (1851) a k založení Archivu země České (1862). Podnikal badatelské cesty do zahraničních archivů a také do nově zveřejněného Vatikánského archivu. O svých bádáních publikoval zprávy. Svoji pozornost obrátil i ke sběru, vydávání a kritice pramenů k českým dějinám. Publikoval například studie *O válkách Karla Velikého se Slovany, zvláště Čechy* ČČM 1835, *O umučení sv. Václava, podle legendy slovanské, úvaha kritická* ČČM 1827, *Pomůcka ku poznání řádův zemských království českého v druhé polovici XIII. století* ČČM 1831 či *O historické důležitosti starých desk zemských r. 1541 pohořelých a o potřebě a způsobu obnoviti je, pokud možná* ČČM 1863.

František Palacký se také aktivně angažoval v politice. V letech 1848–1849 byl členem Svatováclavského a Národního výboru, byl také poslancem českého ústavodárného zemského sněmu či Ústavodárného říšského sněmu ve Vídni a v Kroměříži. Stal se spoluzakladatelem Matice české či Královské české společnosti nauk, v jejímž čele stál v letech 1868–1875.

František Palacký zemřel 26. května 1876, je pohřben na hřbitově v Lobkovicích. Zaslouhou své činnosti je právem zván *otec národa*.

V době svého *národního procitnutí* se Palacký pokoušel psát básně. Toto angažmá se mu však nedařilo. Z jeho básnických děl zde uvedu báseň *Na horu Radhost*, hymnus *Má modlitba dne 26. července 1818* a ódu *Ideálů říše*. Společně s Šafaříkem a Benediktim sepsal dílo o prozódii *Počátkové českého básnictví, obzvláště prozodie*. Věnoval se i estetice, sepsal dvě knihy *Krásověda čili O kráse a umění knihy patery*, avšak tuto edici ukončil nedopsaným třetím dílem. Nejvýznamnějším a stěžejním dílem se staly *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*. Kromě publikací a zpráv založil také edici *Archiv český, Edice starých rukopisů českých, Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae* či *Fontes rerum bohemicarum*.

Své politické názory zřetelně vyjádřil ve statích *Idea státu rakouského* a *Doslov k Radhostu*.

„...Konečným pádem Konstantinopole r. 1453 nastala byla Evropě nutnost, postaviti proti Turecké povodni hráz novou a pevnější, nežli se ukázala býti říše Byzantinská, od dávna mravně zpráchnivělá. Toť byla první a hlavní příčina ku povstání říše Rakouské. ... Kdyby se bylo podařilo buďto Řekům cařihradským, buď mladému tehdáž Dušanovu carství Srbskému, buď konečně Matiašově Korvinově říši Uherské, vyhnati Turky z Evropy zase: jsemť jist, že by národové trojí dynastie, uherské, české a rakouské, buďto byli nikdy dobrovolně nespojili se, aneb aspoň žeby spojení jejich bylo nemělo trvání stoletého....“ Tímto svým tvrzením Palacký vysvětluje vznik Habsburské monarchie, jejímž prvotním cílem bylo uchránit Evropu od nájezdů tureckých vojsk. Aby však byla ochrana účinná, spojily se dobrovolně tři samostatné národy do jednoho celku. Palacký také uvádí, že nebýt tureckých nájezdů, Rakušané, Češi a Uhrové by na několik století netvořili jednotný stát.

Dále Palacký uvádí, že Habsburská monarchie se měla stát ochránkyní křesťanské víry, a to za plné podpory papežů. Měla zamezit jednak proniknutí muslimské víry, jednak šíření reformních křesťanství. „...Takto záhy počala se dvojiti úloha státu Rakouského: s jedné strany bylo mu hájiti křesťanstvo před návaem mahomedánství, s druhé zamezovati pokrok tak zvané reformace církevní...“

Palacký se nebránil existenci Rakouského státu, avšak vyjádřil požadavek, že by se monarchie měla přeměnit ve federativní stát, který by umožnil rovná politická a národní práva všem národům. Neměla by jedna národnost být nadřazena druhým, neměla by potlačovat jejich kulturu a práva.

Palackého pojednání *Idea státu rakouského* obsahuje proslulý výrok, jenž vyjadřuje vlastenectví a národní uvědomělost: „*Byli jsme před Rakouskem, budeme i po něm!*“ Dovolím si s Palackým souhlasit a jen dodávám, že jeho slova nabyla natolik silná, že se téměř za padesát let později stala pravdivými.

Použitá literatura

CIBULKA, Pavel. Jiří Kořalka: František Palacký (1798-1876). Životopis. IN *Časopis Matice moravské*. Brno: Matice moravská, 1999, roč. 118(2), s. 561–567.

HOFFMANNOVÁ, Jaroslava - PRAŽÁKOVÁ, Jana. *Biografický slovník archivářů českých zemí*. 1. vyd. Praha: Libri, 2000, s. 472–473.

HOMOLOVÁ, Květa – OTRUBA, Mojmír – PEŠAT, Zdeněk. *Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století: slovníková příručka*. 3. Vyd. Praha: Československý spisovatel, 1982.

KOŘALKA, Jiří. *Češi v habsburské říši a v Evropě 1815-1914: sociálněhistorické souvislosti vytvoření novodobého národa a národnostní otázky v českých zemích*. Praha: Argo, 1996, s. 197–221.

KUDĚLKA, Milan - ŠIMEČEK, Zdeněk - VEČERKA, Radoslav. *Česká slavistika v prvním období svého vývoje do počátku 60. let 19. století*. Praha: Historický ústav, 1995.

MAREK, Jaroslav. Osobnost, historik, dějepisectví. IN *Český časopis historický*. Praha: Historický ústav AV ČR, 1998, roč. 96(3), s. 491–501.

PALACKÝ, František. *Idea státu rakouského*. 1865. Dostupné z URL: <http://texty.citanka.cz/palacky/isrtoc.html>, cit. 2019-12-01.

PEKAŘ, Josef. *František Palacký*. 3. vyd. Praha: Arsci, 2005.

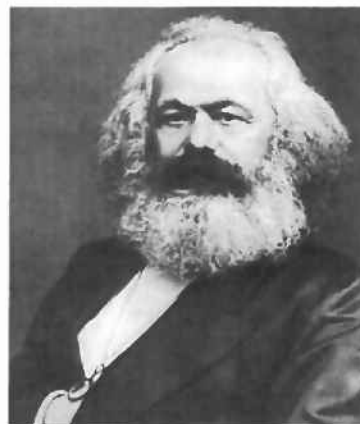
ŠTAIF, Jiří. *František Palacký: život, dílo, mýtus*. Praha: Vyšehrad, 2009.

Karl Marx

Karl Marx se narodil 5. května 1818 v Trevíru a zemřel 14. března 1883 v Londýně.

Byl to německý filosof, politický publicista, kritik klasické ekonomie, teoretik dělnického hnutí, socialismu a komunismu.

Spolupracoval s Friedrichem Engelsem a rozpracoval vlastní materialistické pojetí dějin, založené na ekonomických zákonitostech. Ve společnosti je podle nich přítomen konflikt mezi ovládanými a vládoucími, který bude odstraněn zrušením soukromého vlastnictví výrobních prostředků a nastolením beztržní, komunistické společnosti.

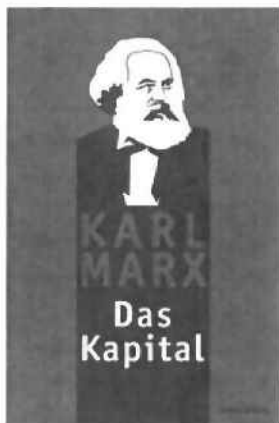

Jeho filosofický i politický vliv byl obrovský a z jeho myšlenek vyšla celá řada směrů v levé části politického spektra, a to jak oficiální ideologie socialistických států, tak nejrůznější variace neortodoxního marxismu, například frankfurtská škola.

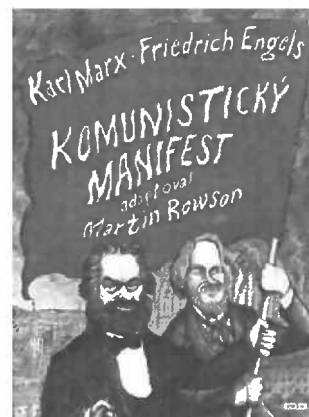
Kvůli levicovému hegelíánskému postoji mu byla pozastavena akademická kariéra. Marx se díky tomu stal novinářem, zprvu byl spolupracovníkem a později šéfredaktorem levicových, měšťansko-kritických Rheinische Zeitung. Vycházeli v Kolíně nad Rýnem. Kvůli neustále cenzuře, byl po té nucen odejít z těchto novin a emigrovat, ale nejprve se oženil.

Žil také v Paříži, kde publikoval *Německo-francouzské ročenky*, *Hegelovi filozofie práva*. Zde se seznámil právě s Friedrichem Engelsem, se kterým spolupracoval na mnoho publikací.

Později byl kvůli pruské vládě vykázán z Paříže a odebral se do

Bruselu. *Německá ideologie* vznikla za spolupráce s Engelsem. Zabývali se autoři také hodně mezinárodní politikou a vstoupili do Svazu komunistů. Díky tomu vzniklo jeho jedno z nejznámějších děl *Komunistický manifest*, stal se jakýmsi testamentem marxistického socialismu. Konec jeho života strávil v Londýně. Začal studovat velmi důkladně národohospodářství. Díky tomu vyšla *Kritika politické ekonomie*. Myšlenky tohoto spisu však v zásadních rysech Marx převzal i do prvního svazku jeho zásadního díla *Kapitál*. Druhý a třetí díl již nezvládl vydat a tak se toho zhostil Engels.

Manifest Komunistické strany, jehož autoři jsou Karl Marx a Friedrich Engels, a toto dílo sepsali na popud mezinárodní dělnické organizace, Svazu komunistů, který si tímto kladl za cíl představit širší veřejnosti jak svůj teoretický, tak i praktický program.

Program Manifestu je rozvržen ve čtyřech kapitolách.

1. Buržoasie a proletariát

Na moderní společnosti, jakože z 19. století lze demonstrovat, že neplatí zákonitě, jak by se snad mohlo zdát, že každá změna je nutně změnou k lepšímu. Tato moderní společnost, jež stojí na

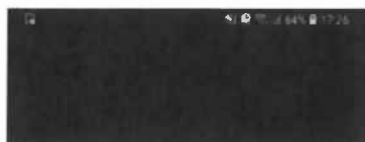

zániku feudální společnosti, třídní protiklady nejenže neodstranila, ona naopak přinesla nové formy útisku. Je jí typické, že celou společnost štěpí na dva velké, přímo proti sobě stojící tábory: buržoazii a proletariát.

Buržoazii, tedy třídu velkokapitalistů, kteří vlastní prostředky společenské výroby a používají námezdní práce, a proletariát, tedy třídu námezdních dělníků, kteří nemají své výrobní prostředky a jsou nuceni, pokud chtějí přežít, prodávat svou pracovní sílu.

Tímto štěpením si však buržoazní společnost produkuje svého vlastního hrobaře, její zánik a vítězství proletariátu se jim stává nevyhnutelným.

2. Proletáři a komunisté

OPRÁSKY Z HISTORIE SVJETA

MARKS & ENGLZ

Oproti ostatním dělnickým stranám hájí komunisté zájmy proletariátu vůbec, nezávisle na národnosti jednotlivých proletářů, v cíli se však od nich neodlišují – i komunisté chtějí svržení panství buržoazie a vydobytí politické moci pro proletariát.

Proto se snaží o zrušení soukromého vlastnictví. Po výtce, že komunisté chtějí odstranit osobně nabyté, vlastní práci získané vlastnictví, vlastnictví, které je základem veškeré osobní svobody, činnosti a samostatnosti, následuje tato obhajoba: dnešní situace je taková, že pro devět desetin členů společnosti soukromé vlastnictví neexistuje; pokud nějaké soukromé vlastnictví existuje, tak jen proto, že právě pro oněch devět z desítek členů společnosti neexistuje.

3. Socialistická a komunistická literatura

Autoři od sebe v politické literatuře odlišují literaturu tzv. reakčních socialistů, literaturu konzervativců, neboli buržoazních socialistů a literaturu kriticko- utopických socialistů a komunistů.

Reakční socialisté v posledku nedělají nic jiného, než že básní o starých dobrých časech. Konzervativní socialisté jsou ti, kteří se snaží společnosti pomoci od sociálních neduhů, avšak proto, aby zajistili trvání buržoazní společnosti.

4. Stanovisko komunistů k různým opozičním stranám

Komunisté tedy vždy a všude podporují každé revoluční hnutí, které se staví proti dosavadním společenským a politickým poměrům.

A vždy a všude staví do popředí otázku vlastnictví.

Vybrala jsem si tyto dva menší odstavce, který mě zaujaly asi nejvíce, a v mé prezentaci je podrobněji představím.

„Tak vznikl feudální socialismus - zpola žalozpěv, zpola paskvil, zpola ohlas minulosti, zpola hrozba budoucnosti - který občas zasahoval buržoazii přímo do srdce břitkým, duchaplným drásavým úsudkem a vždy působil směšně naprostou neschopností porozumět chodu novodobých dějin.“

„Aristokraté mávali proletářskou žebračkou mošnou jako praporem, aby za sebou shromáždili lid. Kdykoli je však následoval, spatřil na jejich zadku staré feudální erby a rozutekl se s hlasitým a neuctivým chechtotem.“

Dále bych chtěla rozvinout pojem buržoasie a marxismus.

Jaroslav Goll

Jaroslav Goll se narodil 14. července 1846 v Chlumci nad Cidlinou do rodiny lékaře Adolfa Golla. Byl dobře finančně zajištěn, a tak ho netrápili během studií starosti o obživu, jako mnohé jeho vrstevníky. V roce 1864 nastoupil na univerzitu na filosofickou fakultu. Byl zřejmě dobrý student, jak ukazuje dopis v němž referuje otci o ústních zkouškách v roce 1869 u Höflera a Tomka: „*Oba mě zkoušeli jen Colloquando, jako pra zábavu*“. Rigorózní zkoušky dokončil na jaře 1870. Krátce pak působil jako učitel na střední škole. Na jeho dalším postupu měl spolupodíl především Höfler. Goll tak studoval v letech 1871-1872 Gotingách. Následně epizodicky působil jako vědecký sekretář Georga Bancrofta amerického historika a tehdy velvyslance v Berlíně. Pobyt v Berlíně mu umožnil se seznámit s některými berlínskými historiky a našel tam téma pro svou habilitaci. Pobýval pak krátce studijně rekreačně také v Holandsku, a Londýně, kde hledal bohemika a zmínky k J. A. Komenskému (a rekreoval se u Moře). V roce 1875 se habilitoval na Pražské univerzitě. V roce 1880 se stal mimořádným profesorem a v roce 1885 profesorem řádným. Od 80. let se začíná věnovat pozornost pramenům z doby husitské a v roce 1894 vydal ve *Fontes Rerum Bohemicarum* V. kroniku Vavřince z Březové. Věnuje se pak v několika studiích prostoru Polska, Prus a Litvy, jež pak v roce 1897 završuje vydáním knihy *Čechy a Prusy ve středověku*. V roce 1895 založil společně s Rezkem ČČH, který pak dlouho redigoval. V roce 1906 začal docházet vyučovat na pražský hrad arciknížete Karla Františka Josefa, budoucího císaře Karla I. Na rok 1907-1908 byl zvolen rektorem univerzity. V roce 1910 odešel do výslužby. Byl jmenován doživotním členem panské sněmovny. Nesouhlasil s rozbitím Rakouské monarchie (na počátku 20. let byl Masaryk pro něj někým koho nechtěl ani jmenovat) a tento postoj mu byl vyčítán. Po rozbití monarchie na něj dolehla i finanční tíseň. Rezignoval na redaktorství ČČH, a poté co byl v historickém klubu podán návrh, aby byl zbaven své čestné funkce protektora, tomu sice Pekař zabránil, ale Goll se to dozvěděl a funkce se vzdal. Nepublikoval, ale zájem o historii neztrácel. Zemřel 8. července 1929.

U Golla bývá vyzdvihováno především jeho pedagogické působení, založení historického semináře v roce 1883 a vznik tzv. Gollovi školy. Mezi jeho žáky patřila řada pozdějších významných historiků (Josef Pekař, Josef Šusta, Václav Novotný a další). Otázkou je zda jeho vliv není přeceňován. Hlavní pojítkem tzv. Gollovi školy byla osoba Golla. Goll také prosazoval své žáky na různá místa. Když pak Gollovi žáci psali jubilejní články ke Gollovým narozeninám, byli mu mnohdy vázáni vděčností, či nějakými očekáváními. Vyzdvihovali tak jeho přínos („jako učitel je Goll prostě nezapomenutelný“). Gollovi žáci, ale byli žáky i dalších (Rezka, Kalouska) a i Pekař později soukromě přiznal, že velký vliv měl i Rezek.

V čase studií si J. V. Šimák stěžoval v dopise rodičům na práci v semináři, že jeho rozbor dvou listin byl ledajak odbyt jako nesprávný, ač tou prací, jinak vlastně zbytečnou, jen pro cvik strávil 5 večerů. V roce 1932 se ale už rozepisuje o seminářích a přednáškách Gola v superlativech.

„Jeho produkce vědecká nepřekvapuje počtem nebo rozsahem publikací.“(Pekař)
Časová šíře z níž pocházejí Golova díla je nebývale široká. Od raného středověku až téměř po současnost (studie o Palackém). Z větších prací lze zmínit především vydání Kroniky Vavřince z Březové ve Fontes Rerum Bohemicarum a knihu *Čechy a Prusy ve středověku*. Dále pak jeho studie o jednotě Bratrské, vydané později souhrnně Kroftou. Dále nalézáme v jeho bibliografii práce týkající se boje o rukopisy. Věnoval se i dějinám mimočeským (práce týkající se dějin Anglie) Účastnil se také sporu o rukopisy, kde si připsal velkou zásluhu na vyvrácení jejich pravosti (*Historický rozbor básní rukopisu Královedrovského*). Svou poslední kniha Válka o země Koruny české, 1740-1742 dopsal v roce 1915. Byla označena jako první díl, ale žádný další už nenapsal.

Dějiny a dějepis

Na začátku své úvahy Goll zmiňuje že se jedná do jisté míry o apologii historie. Nejprve se zde zaměřuje na vymezení zájmu historie, přičemž rozlišuje dějiny speciální a všeobecné. Dále se pak zamýšlí nad členěním historie z jiného hlediska a jako ústřední předmět svých úvah volí politický dějepis a jeho poměr k dějepisu kulturnímu a literárnímu. Následně pojednává o vztahu dějepisu a sociologie a významu dějepisu pro sociologii. Dále se zaobírá významem historie, kdy uvádí, že cena historie se neurčuje tím, pokud výsledky práce historické nějak propívají nebo neprospívají prakticky a že historii studujeme především pro historii samu. Vymezuje pak vztah historie a filosofie dějin. Velkou pozornost pak věnuje historikově práci, pramenům a jejich kritice.

Úryvek: Dějiny a Dějepis. (Jaroslav Goll: Vybrané spisy drobné I, Praha 1928, s. 1-27)

Mezi prameny vůbec (řeč jest o pramenech dějepiseckých) prameny ve vlastním, absolutním slova smyslu by pak byly jen prameny takové, mezi nimiž a událostí či faktem stojí zkušenost bezprostřední. Při nich otázka po pramenu již přestává. Úlohou kritiky historické jest pak vždy ptáti se, je-li pramen její pramenem v tomto slova smyslu. Tím se sice úloha kritiky (verifikace fakt) ještě nepočíná, než jest tím dáno jí stanoviště a východiště. Z Kosmovy kroniky čerpali pozdější kronikáři čeští. V těch částech ve kterých kroniky jjeich čerpaly jediné z kosmy, přestávají tyto nám býti pramenem protože jejich pramen nám jest přístupným. Oni sami třeba žili v době starší, nebyli přece události bližšími, nežli jsme my pozdější, neboť mezi nimi a fakty leželo vypravování Kosmovo právě tak, jako dělí také ony

dávné události a nás. Pro verifikaci fakt tedy tyto pozdější kroniky v jiném ohledu mohou být zajímavé – nemají ceny žádné.

Václav Nečada

Sigmund (Šlomo) Freud

(6. 5. 1856–23. 9. 1939)

Život

Sigmund Freud byl lékař-neurolog, psycholog a zakladatel psychoanalýzy.¹ Narodil se v Příboře v židovské rodině. Již během dětství se rodina přestěhovala do Vídně, kde strávil velkou část svého života. Před nastupujícím nacismem dostal jako Žid samozřejmě strach a emigroval do Londýna, kde nakonec i zemřel. V roce 1930 mu byla za jeho vědeckou práci udělena Goethova cena za úspěchy v oboru.

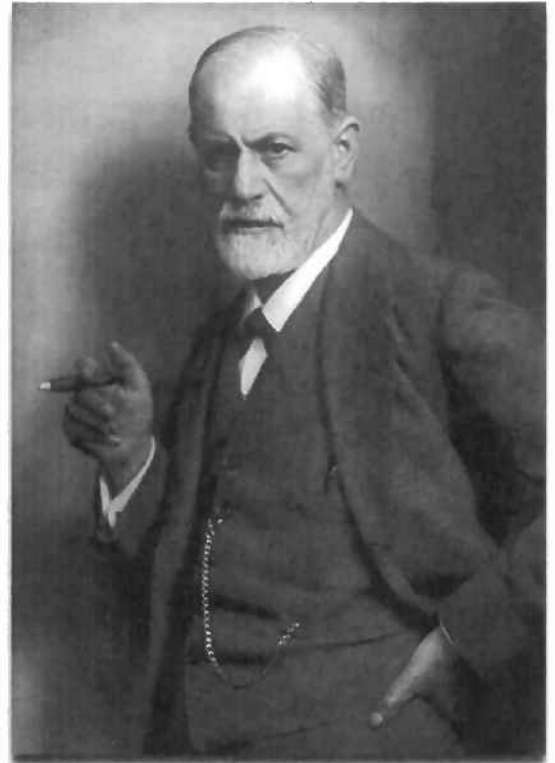
Studia a praxe

Na gymnázium Freud nastoupil ve věku deseti let. Po absolvovaném studiu zde, se nakonec rozhodl pro studium veškerého lékařství, k němuž úspěšně složil zkoušky na Vídeňské univerzitě.

V roce 1885 se stal soukromým docentem a přijal místo na klinice v Oberdöblingu, kde se doslechl o hypnóze, kterou sám ve své práci využíval. Absolvoval roční stipendijní pobyt v Paříži u Jeana-Martina Charcota (užíval hypnózy na svých přednáškách) a zde Freud pochopil, že může existovat myšlení, které je odděleno od vědomí – tedy nevědomí.² V roce 1886 se vrátil do Vídně a otevřel si zde soukromou praxi, kde se zabýval léčbou neuróz a hysterie.

Archeologická metafora

Freudův přínos pro pozdější formulaci narativního modu v psychoterapii, psychologii i psychoanalýze lze najít již v jeho archeologické metafoře, která vstoupila mimo odborné kruhy i do všeobecného povědomí. Odkazuje ke ztrátě něčeho vzácného z dětství, jedinec pak nedokáže v dospělosti zachytit smysl něčeho, co může být pro jeho porozumění současnosti velmi cenné. Pojí se s nespécifickou touhou, která v dospělosti může vést ke znovuobjevení ztracených vzpomínek a jejich významu. V tomto případě byly vzpomínky pacienta analogií antických památek.³

¹ Termín psychoanalýza byl poprvé vysloven v roce 1896 z úst právě Sigmunda Freuda. Jedná se o metodu léčby psychických problémů. Při léčbě Freud užíval hypnózy a elektroterapii. Po rozpoznání úskalí, které hypnóza přinášela (např. nedařilo se zhypnotizovat všechny pacienty) přešel Freud na tzv. metodu volných asociací. Ta spočívá v podpoře pacienta promlouvat bez jakýchkoliv překážek o tom, co jim zrovna přijde na mysl -> docházelo k svévolnému vybavování vzpomínek, které mohly vést k problémům, jimiž pacient trpěl.

² Zjistil, že k nevědomí se lze propracovat i prostřednictvím snů. Viz. kniha Výklad snů, kde rozlišuje mezi primárním procesem – nevědomím a sekundárním – vědomím. Je možné, že Freudova obliba v užívání kokainu se promítla právě v této knize.

³ Jde o odraz faktu, že Heinrich Schilemann objevil starořeckou Tróju pouze díky důvěře v Homérův básnický popis. Freud tedy nejspíše věřil, že něco musí být v nevědomí objeveno.

Oidipovský komplex

Termín užívaný v psychoanalýze k označení náklonnosti syna k matce a s agresivním vztahem k otci (podle báje o Oidipovi). Tento pojem vytvořil před mnoha lety právě Freud, aby s jeho pomocí vysvětlil duševní jevy, které u sebe během sebeanalýzy postřehl a které poznal i u svých pacientů.

Příklady jeho děl a spisů

1905 – Vtip a jeho vztah k nevědomí	1917 – Truchlení a melancholie
1909 – Psychopatologie všedního života	1920 – Mimo princip slasti
1913 – Totem a Tabu	1923 – Ego a Id
1914 – Mojžíš a Michelangelo	1931 – Ženská sexualita
1915 – Vytěsnění, Pudy a jejich proměny, Nevědomí	1932 – Proč válka

Vzhledem k tomu, že Freud patří k velmi významným a činným myslitelům konce 19. a první poloviny 20. století, není možné shrnout jeho život, působení a myšlenky jen na několika řádcích. Výše jsou uvedeny pouze ty nejzákladnější informace, které alespoň rámcově našemu podvědomí připomenou, kdo byl Sigmund Freud.

Ve svém příspěvku jsem se rozhodla zabývat článkem, který se věnuje Sigmundovu pojetí Mojžíše (níže uvedená ukázka pochází z části článku, která nese název *Mojžíš – Egyptan*, celý text věnovaný Mojžíšovi je uveden pod názvem *Muž Mojžíš a monoteistické náboženství*). Ačkoliv se Freud narodil do židovské rodiny, sám sebe považoval za ateistu. Neviděl sice důvod, proč by neměl věřit v Boha, ovšem stejně tak nenacházel smysl či hodnotu v náboženských rituálech. Pro Freuda jsou náboženská přesvědčení mylná, na druhou stranu jsou pro něj veškeré pověry s náboženstvím spojené svým způsobem zajímavé. V díle *Muž Mojžíš a monoteistické náboženství* pracuje s psychologickými úvahami skrze které odůvodňuje své názory.

Ukázka z díla Mojžíš-Egyptan

„Upírat národu muže, kterého oslavuje jako největší ze svých snů, není nic, co by někdo podnikl rád nebo s lehkou myslí, obzvláště, když sám k tomuto národu patří. Žádným příkladem se však nedáme pohnout k tomu, abychom pro domnělé národní zájmy pustili ze zřetele pravdu, a dá se také bezpochyby očekávat, že objasnění skutečného stavu věci přinese zisk našemu poznání.... O to více si zasluhuje našeho zájmu skutečnost, že pověst o Mojžíšově narození a odložení zaujímá zcela zvláštní postavení a v jistém podstatném bodě ostatním pověstem dokonce odporuje.“

JOHAN HUIZINGA

(1872–1945)

Nizozemský historik a filolog.

Mládí strávil ve svém rodném městě Groningen, kde studoval nizozemskou filologii. Během studia navštěvoval také přednášky z geografie, historie a sanskrtu. Po složení zkoušek z nizozemštiny, historie a geografie získal kvalifikaci pro vyučování těchto předmětů na středních školách. V navazující disertaci se hodlal nejprve věnovat jazykovědě (srovnávání indogermánských jazyků), později však téma změnil a psal o komické figuře Vidushaka v indickém divadle. Promoval v roce 1896.

V roce 1897 začal vyučovat dějepis na gymnáziu

v Haarlemu, od ledna 1903 působil Huizinga jako soukromý docent pro staroindickou literaturu a dějiny umění na amsterdamské univerzitě.

Ani učitelství, ani orientalistika jej však neuspokojovaly, začal se proto věnovat více dějepisectví.

Velký vliv na něj měla výstava pozdněstředověkého malířství pořádaná v roce 1902 v Bruggách.

V roce 1905 získal Huizinga katedru pro obecné a nizozemské dějiny na univerzitě v Groningen.

O deset let později byl povolán na prestižní místo na univerzitu v Leidenu (katedra pro obecné dějiny). Působil zde až do uzavření instituce v roce 1942, v letech 1932–1933 zastával funkci rektora.

Vedle výuky v Leidenu příležitostně přednášel rovněž v dalších zemích – Francii, Švýcarsku, Rakousku, Anglii či USA. Publikoval v oblasti historie (široké rozpětí časové – od středověku po moderní dobu, i geografické – od Nizozemí po USA), dějin umění a literatury.

Od roku 1933 se Huizinga rozhodně vymezoval vůči německému antisemitismu, byl proto v Německu napadán, jeho studie nebyly otiskovány a byl mu také zakázán vjezd do země.

V srpnu 1940 odmítl možnost emigrovat do USA. V červenci 1942 byl emeritován a následně internován. Propuštěn byl v říjnu téhož roku pod podmínkou, že se nevrátí do Leidenu. V březnu 1943 byly jeho práce v Nizozemí zakázány. Zemřel první den února 1945 ve vsi De Steeg nedaleko Arnhemu na následky nemoci.

Výběr z díla:

Herfsttij der Middeleeuwen, 1919. Česky: *Podzim středověku*, 1999, 2010. Nejznámější autorova publikace. Mnohvrstevnatá freska popisující život bohatých i chudých, laiků i duchovních, kupců i umělců ve 14. a 15. století v oblasti Nizozemí.

Erasmus, 1924. Česky 2014. Životopis Erasma Rotterdamského spolu s reflexí jeho díla sestavený (*sine ira et studio*) na základě Erasmy korespondence a jím sepsaných publikací.

Homo ludens, proeve eener bepaling van het spel-element der cultuur, 1938. Česky: *Homo ludens. O původu kultury ve hře*, 1971, 2000. Snaha o vysvětlení vzniku kulturních systémů z hravého chování, které se později institucionalizovalo.

In de schaduwen van morgen. Een diagnose van het geestelijk lijden van onze tijd, 1935. Česky: *Ve stínech zítřka. Diagnóza kulturní choroby naší doby*, 1938, 2000. Soubor kratších přednášek „pojdnávajících o nejnaléhavějších problémech naší společnosti“.

Odkazy spojené s Huizingovou nejznámější knihou – *Podzim středověku*:

https://de.wikipedia.org/wiki/Herbst_des_Mittelalters

<https://vltava.rozhlas.cz/podzim-stredoveku-8107315>

Philip D. Curtin

- * 22. května 1922 v Philadelphii
- † 4. června 2009 v Pennsylvánii
- Vyrůstal v západní Virginii, kde jeho rodina vlastnila uhelné a dřevařské podniky
- Studoval na Swarthmore College
- V roce 1948 získal titul bakalář
- Během druhé světové války sloužil na vojenské lodi jako radio operátor (3 roky)
- V roce 1949 získal titul magistr na harvardské univerzitě
- A během roku 1953 doktorát
- Po ukončení studia až do roku 1956 vyučoval na Swarthmore College
- Od roku 1956 – 1975 vyučoval na University of Wisconsin – tam založil oddělení afrických jazyků a literatury (jedno z prvních afrických studií)
- Od 1975 až do své smrti působil na Johns Hopkins University
- V roce 1983 získal McArthurovi cenu
- Známa díla:
 - The Atlantic Slave Trade: A Census
 - The Image of Africa: British Ideas and Action, 1780–1850
 - Death by Migration: Europe's Encounter with the Tropical World in the Nineteenth Century

Sources of the Nineteenth Century Atlantic Slave Trade

- článek napsaný Philip D. Curtin a Jan Vansina
- je zaměřen na přepravu otroků z Afriky v 19. století
- nejvýznamnější zdroje pro bádání byli zápisy Sigismunda Wilhelma Koelle a sčítání lidu v Sierře Leone z let 1848
- Sigismund Wilhwm Koelle byl lingvista v církevní misijní společnosti
- v Sierře Leone působil od prosince 1847 až do února 1853

(1) <i>Informant's name for his country</i>	(2) <i>Modern name</i>	(3) <i>Location</i>	(4) <i>Number present in Sierra Leone</i>	(5) <i>Informant's date of capture</i>
I. WEST ATLANTIC LANGUAGES				
A. First Group				
1. Fulup	Felup	Guiné (Portuguese Guinea)	1	1839
2. Fliham or Filhol	Filam	Guiné	3	1836
B. Second Group				
3. Bola	Bram	Guiné	1	1813
4. Sarar	Manjacu	Guiné	1	1833
5. Pepel	Papel	Guiné	1	R. 1831

- napsal Polyglota Africana (sbírka afrických jazyků)
- P. D. Curtin analyzoval složení otroků přepravovaných z Afriky díky zápisům S. W. Koelle
- také řeší problém dopravy otroků, vzhledem k vydaným zákonům, které stavěli vývoz otroků mimo zákon
- jsou zde popsány cesty, kterými byli otroci převáženi
- závěru lze říci, že nelze přesně určit kolik otroků bylo odvezeno, ale v některých částech, jako je Sierra Leone se nám zachovali dobré zdroje, podle kterých si lze udělat obrázek o množství a cestách otroků

JOSEF MACEK

(8. dubna 1922 Řepov–10. prosince 1991 Praha)

1940 maturoval (nacisti zavřeli VŠ: pracoval na jatkách, poté jako účetní)

1945–1948 vysokoškolská studia na FF UK (učitelé např. V. Vojtíšek, Z. Kalista, V. Chalupecký; spolužák a kamarád F. Graus - tehdy nadšený komunist)

1948 získává doktorát (d disertační práce - o kanceláři Vladislava Jagellonského (1471–90) u V. Vojtíška, práce především diplomaticko-paleografická, bez ideologického zabarvení), zaměstnán ve Státním historickém ústavu a na VŠPHV [Vysoká škola politických a hospodářských věd], brzy pochopil, že členství ve straně je cestou na výsluní, začal se věnovat třídnímu výkladu dějin, výřečný, brzy si osvojil ideologický jazyk

1950 docent

1951–1952 děkan fakulty Společenských věd na VŠPHV

1952 vyšla kniha *Husitské revoluční hnutí*, dostal za ni Státní cenu Klementa Gottwalda

1952–1967 člen předsednictva Společnosti pro šíření politických a vědeckých znalostí

1952–1970 ředitel Historického ústavu ČSAV

1955: určitý zlom – účast historiků východního bloku na X. mezinárodním kongresu historických věd v Římě

60. léta: navštěvuje různé zahraniční konference, studijní pobyty v zahraničí, i na Západě (především ve Francii)

1963–1969 člen Ideologické komise ÚV KSČ

1964–1969 poslanec Národního (Federálního) shromáždění

1965–1969 předseda Československého mírového výboru; člen Světové rady míru

1968 odpůrce invaze vojsk Varšavské smlouvy, jako poslanec se zdržel hlasování o smlouvě o dočasném pobytu sovětských vojsk na našem území; souhlasil s vydáním tzv. *Černé knihy – Sedm pražských dnů 21.–27. 8. 1968 Dokumentace*, jako ředitel HÚ AV nesl politickou zodpovědnost, SSSR ho vnímala jako hlavního aktéra

1969 ztráta veškerých funkcí v KSČ, parlamentu a ve vedení ČSAV, vyloučen z KSČ, musel opustit funkci ředitele v Historickém ústavu ČSAV (1970)

1970–1975 zaměstnanec Ústavu pro jazyk český ČSAV (nejistota, vždy s ním uzavřeli jen smlouvu na rok)

Počátkem 70. let vydal v zahraničí několik svých knih (pomáhal mu Fr. Graus, který emigroval, mj. v letech 1977–1991 přispíval do Lexikon des MA)

1975–1988 zaměstnanec Archeologického ústavu ČSAV (měl seznamovat archeology s historickou situací a pomáhat začlenit konkrétní předměty do kulturních dějin)

Nesměl veřejně působit: publikovat ani přednášet, někdy předčítal v bytech svým kolegům vybrané kapitoly z Jagellonského věku nebo měl bytovou přednášku

1979 dostal zpět pas, podepsal spolupráci se Státní bezpečností (toužil vydávat své knihy, vyjíždět za hranice; podle Bohumila Jirouška se snažil říkat jen to, co si myslel, že již vědí od jiných, nebo na své zahraniční kolegy, kde věřil, že těm nikdo ublížit nemůže (?))

V 80. letech mu je občas dovoleno vycestovat, spolupracoval s muzeem v Táboře a jeho časopisem *Husitský Tábor*

Zájem o sémantiku

1987–1988 hostující profesor na univerzitách v Rakousku a Itálii

1988 poslán do důchodu

1989 návrat do ČSAV po listopadových událostech

1991 odchod do penze, úmrtí

Jazykově velmi dobře vybaven, schopný přednášející (ale málo přednášel), uznáván v zahraničí

DÍLO

Několik okruhů zájmu: 1. husitství, 2. německá selská válka (Michail Gaismair – objevil řadu nových pramenů), 3. italská renesance (Colla di Rienzo, Michiavelli), 4. Jagellonský věk

50. léta – hlavní dílo *Husitské revoluční hnutí* – stalo se normativním výkladem husitství, plné citátů Stalina a Gottwalda; největší husitologickou prací *Tábor v husitském revolučním hnutí I, II* (1952–55), přehodnotil dosavadní literaturu, aby odpovídala marxistickým příručkám + marxismus Zd. Nejedlého a Kurta Konráda

Na konci 60. let objevil novou metodu – **sémantickou analýzu slov** (Staročeský slovník – jednotlivá hesla; příspěvky in *Slovo a slovesnost, Listy filologické*)

Sedmisvazkové dílo – přehled českých dějin pro Francouze (není zatíženo fakty, čtivé)

Jagellonský věk v českých zemích I.-IV., Praha 1992–1999; *Víra a zbožnost jagellonského věku*, Praha 2001

Ukázka:

NAJDI ROZDÍL ve významu slov: :-)

1. *když jich [bojovníků] múdré **panie** to uzřechu, své mužě takto přijechu*
2. *jakž brzo počě, hned vzhrdá **paní** svú*
3. *budem jako amazonské **panie**, ty sú poručily mužóm oránie a sami zemi vladu*
4. *lidé ostrova tohoto jistě nazývají jí **paní** této země*
5. *Elška z Koldic... **paní** na Budyni*
6. *okolo nie [královny] stanú šlechtici a **panie** urozené královstvie českého*
7. *s pěknými měškami, pannami i **paniemi***
8. *[sv. Klára] matka chudých **paní***

VÝSLEDNÉ ŘEŠENÍ:

1. = manželka
2. = hospodyně
3. = osobně svobodná
4. = panovnice, královna
5. = vrchnost
6. = příslušnice vyšší šlechty, manželka nebo dcera člena vyšší šlechty
7. = provdaná žena, zprvu zvl. šlechtična, pak i měšky
8. = nositelka specificky ženských vlastností (krása, mládí, počestnost, zbožnost), žena vzbuzující úctu

Pierre Bourdieu (1930-2002)

Francouzský sociolog, etnolog, filozof a levicově smýšlející politický publicista.

30. a 40. léta – dětství a dospívání v rodném Béarnu (jih Francie) v sedláckém prostředí, zkušenost s okupací;

1951 – nástup na *École normale supérieure* v Paříži (studium filozofie), zájem o Sartra, Husserla, Marxe;

1955 – počátek působení v Alžírsku (nejdřív armáda, pak etnologický výzkum), zkušenost s válkou o nezávislost Alžírsku;

1960 – návrat do Francie, počátek spolupráce s Raymondem Aronem (sociologické bádání) a působení na jeho ústavu *Centre de sociologie européenne*;

1968 – roztržka s Aronem kvůli postoji vůči levicovému hnutí, založení vlastního badatelského ústavu *Centre de sociologie de l'éducation et de la culture*;

1975 – založení vlastního časopisu *Actes de la recherche en sciences sociales*, spolupráce na něm s Fernandem Braudelem;

80. léta – počátek aktivnějšího politického angažování, podpora polského hnutí Solidarita, kritika Mitteranda (později jeho poradce), podíl na projektech reformy školství;

90. léta – aktivní mediální vystupování, kritika neoliberalismu, podpora stávkujících a antiglobalistů, kritizován „novou pravicí“ a Jacquesem Le Goffem.

Hlavní badatelská témata:

Etnologické bádání, rozklad tradičních společností;

Vzdělávací systém a otázka reprodukce sociální hierarchie;

Literární teorie, kulturní produkce a masová média;

Symbolický kapitál a symbolická směna, symbolické násilí;

Teorie sociálních polí.

Vybraná bibliografie:

Sociologie Alžírsko (Sociologie de l'Algérie, 1958);

Dědicové. Studující a kultura (Les Héritiers. Les étudiants et la culture, 1964);

Reprodukce. Prvky teorie systému vzdělávání (La Reproduction. Éléments pour une théorie du système d'enseignement, 1970)

Odlišení. Sociální kritika soudnosti (La Distinction. Critique sociale du jugement, 1979);

Akademický člověk (Homo academicus, 1984);

Státní šlechta. Elity a elitní školy (La Noblesse d'Etat. Grands corps and grandes écoles, 1989);

Pravidla umění. Vznik a struktura literárního pole (Les règles de l'art. Genèse et structure du champ littéraire, 1992);

Teorie jednání (Raisons pratiques. Sur la théorie de l'action, 1994);

O televizi (Sur la télévision, 1996);

Nadvláda mužů (La domination masculine, 1998).

Ve svém výstupu se plánuju věnovat především Teorii jednání.

Základní pojmy sociologie Bourdieu:

Doxa – věci, zkušenosti a zážitky, které společnosti berou jako samozřejmost, které nebývají nijak zpochybňovány a ani zkoumány a které jsou brány jako fakta.

Habitus – generativní a jednotící princip, který z charakteristických vztahových rysů, vlastních určitému postavení, vytváří jednotný životní styl, tj. celek, v němž se sjednocuje volba osob, statků i praktických činností.

Illusio – přesvědčení, víra v to, že konkrétní sociální cíl je natolik důležitý, že je nutné se jim zabývat.

Sociální pole – sociální prostor, který je konstituován specifickou silou (sílymi); všichni účastníci pole sledují stejné výhody, které se varíují podle sociální pozice účastníka v pole.

Symbolický kapitál – jakákoli vlastnost (fyzická síla, bohatství, válečnická udatnost), která tím, že ji sociální aktéři vnímají skrze takové kategorie vnímání a hodnocení, které jim umožňují ji vidět, rozpoznávat a uznávat, nabývá symbolické účinnosti a stává se doslova jakousi magickou silou, protože odpovídá na sociálně ustavená „kolektivní očekávání“, na sociálně ustavené víry a působí bez fyzického kontaktu.

Symbolické násilí – násilí vynucující si poslušnost, jež není jako taková pocíťována, protože se opírá o „kolektivní očekávání“, o sociálně vštípené víry.

Citát:

„Dějiny nemohou produkovat transhistorickou univerzálnost jinak, než ustavením sociálních světů, které svými specifickými zákony fungování a svou sociální alchymií extrahují z často nesmiřitelných střetů jednotlivých hledisek sublimovanou esenci univerzálního.“

Umberto Eco

* 5. ledna 1932 – † 19. února 2016

Širší veřejnosti je známý spíše díky jeho literární tvorbě, a to hlavně díky románu *Jméno růže*. Umberto Eco je však jedním z předních italských, ale i světových sémiotiků, estetiků a filozofů a byl také jedním z nejvýznamnějších představitelů postmoderny a avantgardy 60. let 20. století. Věnoval se, ale i překladu italských autorů a knížkám pro děti.

Krátká biografie:

Narodil dvěma úředníkům, v městečku Alessandria v severní Itálii. Získal salesiánské vzdělání, ke kterému se také mnohokrát ve svých dílech odkazoval. Jeho otec si přál, aby studoval práva, ty však v Turíně nedokončil a začal studovat středověk, filozofii a literaturu. V těchto oborech také získal svůj doktorát v roce 1954 na základě svojí disertační práce o estetice Tomáše Akvinského. Po skončení studií se začal věnovat psaní a stal se nakladatelským redaktorem v RAI. Od roku 1956 se začal podílet na organizování avantgardy, díky čemuž se dostal do uskupení umělců Skupina 63. Od roku 1964 začal přednášet na univerzitách. V Miláně vyučoval estetiku a sémiotiku, stal se profesorem vizuální komunikace ve Florencii a profesorem sémiotiky v Bologni, kde působil téměř půl století. Přednášel však také na univerzitách v Paříži, New Yorku či

Harvardu. Eco má velice široký záběr v různých vědních odvětvích jako jsou už zmíněné historie, filozofie, estetika, sémiotika, ale i kultura, antropologie a literární kritika.

Zajímavosti: Eco od malička miloval Vernovky a komiksy, které ještě jako malý kluk i sám psal. Vykouřil až 50 cigaret denně, pil čistou whisky a rád sledoval béčkové detektivní seriály jako Colombo nebo Starsky & Hutch. Byl velkým fanouškem bondovek. I přes to, že ho zajímaly konspirační teorie, neměl rád „Šifru“ od Browna. *Jméno růže* se dočkalo i svojí filmové adaptace se Shawnem Connerim, která se mu moc nelíbila. Jeho jméno Eco má být pravděpodobně zkratkou pro tři latinská slova, a to *ex caelis oblatas*, což v překladu do češtiny znamená dar z nebe. Jméno pochází od jeho dědečka, který ho získal od městského úředníka jako sirotek. Pravděpodobně již v průběhu svých studií ztratil svoji křesťanskou víru.

Dílo:

Z literární tvorby je to zejména již zmíněným román *Jméno růže*, dále pak *Foucaultovo kyvadlo*, *Ostrov věčejšího dne*, bestseller z roku 2010 *Pražský hřbitov* a poslední román z roku 2015 *Nulté číslo*. Jeho romány se zaměřují především na vnímání „uměleckého díla“ a schéma literární komunikace „autor – text – čtenář“, kde bral jako centrální úlohu samotný text, kde také aplikoval své úvahy modelového a empirického čtenáře.

Odborné práce se okruhově věnovaly sémiotice a lingvistice, kde je nejznámějším dílem *Teorie sémiotiky* z roku 1976, v literární vědě a kultuře pak *Otevřené dílo*, *Meze interpretace*, *Šest procházek literárními lesy* a *Poznámky na krabičkách od sirek*. Nejvýznamnějším v oboru estetika jsou pak *Umění a krása ve středověké estetice*, *Dějiny krásy* a *Dějiny ošklivosti*. Mezi studenty vysokých škol je pak velice známá příručka z roku 1977 pod názvem *Jak napsat diplomovou práci*.

Vybraný text: Šest procházek literárními lesy

Jde o soubor přednášek, které Eco přednesl v roce 1993 na univerzitě v Harvardu. Hlavní náplní těchto přednášek byly vztahy mezi autorem, narativním textem a čtenářem v procesu tvorby literárního díla. Zde uvádí literárněvědní termíny jako *empirický čtenář*, *modelový*

čtenář a modelový autor. Pojednává o různých narativních směrech a strategiích, kterými lze ovlivňovat a působit na čtenáře, tak aby jej takzvaně přiměl ke spolupráci na dokončení díla. Důležitými aspekty jsou vztah fikce a reality, kde fikce může zpětně ovlivňovat realitu, spád děje může být příliš nedostačující nebo naopak zahlcující zbytečnými informacemi. Hlavní myšlenkou přednášek bylo, že žádné literární dílo není ve své podstatě dokončené a vždy zůstane něco co nebylo řečeno a má být dotvořeno čtenářovou fantazií a jeho kulturní vyspělostí.

Úryvek textu:

Po Sternovi se avantgardní vyprávění snažilo nejen překazit nám čtenářům naše očekávání, ale dokonce vytvořit čtenáře, kteří očekávají od knihy, již čtou, naprostou svobodu volby. Ovšem, z této volnosti se můžeme těšit právě proto, že (a to je potvrzeno tisíciletou tradicí, v níž jsou obsažena vyprávění od primitivních mýtů až po moderní detektivní romány) čtenáři si většinou přejí volit v onom lese vyprávění, protože předpokládají, že některé volby jsou rozumnější než jiné.

Používám slova „rozumný“, jako by tyto volby vycházely ze zdravého selského rozumu. Bylo by však chybou předpokládat, že fikce se čte podle zdravého rozumu. Tohle od nás jistě nežádá Sterne, Poe, ba ani autor (pokud nějaký kdy byl) Červené Karkulky. Ve skutečnosti by nás zdravý rozum vedl k odmítnutí myšlenky, že v lese potkáme mluvícího vlka. Co mám tedy na mysli, když říkám, že v lese vyprávění musí čtenář volit rozumně?

Tady se musím zmínit o dvou pojmech, které jsem již probral jinde. Konkrétně mám na mysli modelového čtenáře a modelového autora.¹¹

Modelový čtenář příběhu není empirický čtenář. Empirickým čtenářem jste vy, já, kdokoliv, kdo čte nějaký text. Empiričtí čtenáři mohou číst mnoha způsoby a neexistuje žádné pravidlo, které by jim předepisovalo jak číst, protože často berou text jako nádobu pro své vlastní vášně, které mohou přicházet zvnějšku, mimo text, anebo které v nich text náhodou probouzí.

Pokud jste někdy ve stavu hlubokého zármutku sledovali nějakou komedii, dobře víte, že je těžké se v takovou chvíli u humorně laděného filmu bavit. To není všechno. Když pak stejný film vidíte náhodou po letech znovu, nemusí vám být do smíchu, protože každá scéna vám bude připomínat žal, který jste pocítovali tenkrát poprvé. Jako empirický divák tedy budete tento film „číst“ špatně. Ovšem vzhledem k čemu „špatně“? Vzhledem k typu diváka, který měl na mysli režisér, tedy diváka, který se rád směje a rád sleduje příběhy, které se ho osobně nedotýkají. Tento typ diváka (či čtenáře) nazývám modelový čtenář. Je to jakýsi ideální typ, kterého text nechápe jen jako spolupracovníka, ale snaží se ho zároveň tvořit. Začíná-li text frází „Bylo-nebylo“,

vysílá tím signál, který okamžitě umožňuje výběr jeho modelového čtenáře. Tím musí být dítě či alespoň někdo, kdo je ochoten přijmout něco, co sahá mimo zdravý rozum a střízlivé chápání.

Když vyšel můj druhý román, Foucaultovo kyvadlo, napsal mi přítel z dětství, kterého jsem léta neviděl: „Milý Umberto, nevzpomínám si, že bych ti někdy vyprávěl pohnutý příběh mého strýce a tety, myslím si však, že od tebe nebylo zrovna taktní použít jej ve svém románu.“ Ano, ve své knize uvádím několik epizod o „strýci Carlovi“ a „tetě Caterině“, o strýci a tetě hlavní postavy, Jacopa Belba. Je pravda, že tyto postavy skutečně existovaly - až na několik změn vyprávím příběh ze svého dětství, příběh o strýci a tetě, kteří se ovšem jmenovali jinak. Odepsal jsem příteli, že strýc Carlo a teta Caterina jsou moji příbuzní, ne jeho, a že tedy na ně mám autorské právo. Ani jsem nevěděl, že má nějakého strýce či tetu. Přítel se mi omluvil. Příběh ho tak zaujal, až se mu zdálo, že poznává některé epizody, které se přihodily jeho strýci a tetě. Není to nemožné, protože za války (do té doby se vracely mé vzpomínky) se děly podobné věci různým strýcům a tetám.

Co se stalo mému příteli? Hledal v lese něco, co nebylo tam, ale v jeho osobní paměti. Pro mě je dobře, když při procházce tímto lesem využiji veškeré zkušenosti a objevy, abych se dozvěděl něco o životě, minulosti a budoucnosti. Ovšem les je tu pro všechny, a proto v něm nesmím hledat fakta a pocity, které se týkají jenom mne. Jinak (jak jsem uvedl ve svých dvou posledních knihách, Meze interpretace a Interpretace a přílišná interpretace¹²) bych text neinterpretoval, ale spíše používal. Samozřejmě nikdo vám nemůže zakázat, abyste použili nějaký text jako základ pro své snění.

Děláme to často. Ovšem snění není veřejná věc. Vede nás k tomu, že se v lese vyprávění pohybujeme, jako by to byla naše soukromá zahrada.

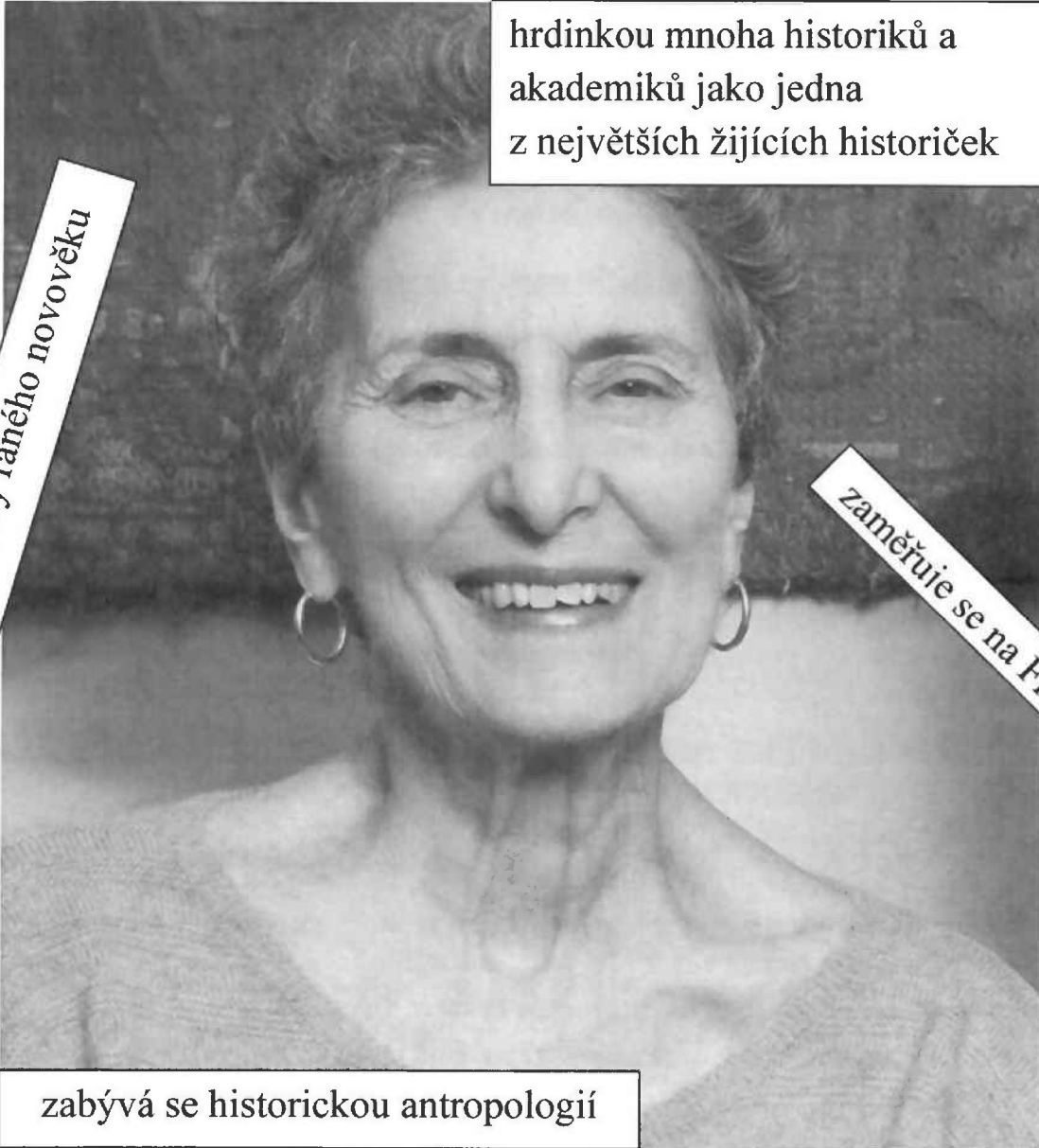
Musíme tedy dodržovat pravidla hry a modelový čtenář je ten, kdo chce takovou hru hrát. Můj přítel na tato pravidla zapomněl a přidal svá osobní očekávání empirického čtenáře k těm, která autor vyžadoval od modelového čtenáře.

Natalie Zemon Davis

* 8. 11. 1928, Detroit

kanadsko-americk historikka

narodila se židovskm imigrantům v USA

hrdinkou mnoha historikům a akademikům jako jedna z největších žijících historikek

specializuje se na dějiny raného novověku

zaměřuje se na Francii i Afriku

zabývá se historickou antropologií

ve svých 91 letech stále pokládá nov otázky

2. žensk prezidentka
Americk historick asociace

feministick badatelka

Vybran text

Zvolila jsem text s názvem *Decentering history: Local stories and cultural crossings in a global world*. Natalie Zemon Davis jej poprvé prezentovala na sympoziu v norskm mst Bergen v roce 2010, kdyř přebírala prestiřn ocenn Ludwiga Holberga. Text je dostupn online, avřak pouze v angličtině.

- autorka se v rámci svého vzkm věnuje tomu, jak se mnila západní historiografie po 2. svtov válce, respektive objekty jejího zájmu
- v tomto období dochází k přechodu k pracujícím lidem, ženám a genderu vřeobecn
- historici se také začínj zabývat komunitami, které jsou definovány etnikem a rasou
- rovnř se začíná ve vtřm mnořstv pstupovat k vzkm nezápadních djn a celosvtov historie, ve které je trajektorie Evropy pouze jednou z mnoha

Základní otázka autorky – ryvek z textu

Can the historian hold onto the subjects of "decentered" social and cultural history, often local and full of concrete detail, and still address the perspectives of global history?

- aby nastínila odpovd', vyuřiv autorka například sv vlastní práce z roku 1950 o řemeslnících z 16. století, pak také vzkm neevropských postav, jako je třeba Leo Africanus
- nabízí dva pklady, ve kterých může poslouřit globln perspektiva -> literární bariéry a praktiky v Africe

K čemu autorka dochází

PŘI ZKOUMÁNÍ HISTORIE JE NEJSPOLEHLIVĚJŠÍ CESTOU NAHLÍŽET ZA HRANICE JEDNOTLIVÝCH KULTUR A NROD!

Pklady del Natalie Zemon Davis

- **Ženy na okraji: 3 řivoty 17. století** (jedin kniha, kterou jsem nařla pelořenou do ČJ, beletrie, ke stařen v PDF)
- **Society and Culture in Early Modern France: Eight Essays**
- **Fiction in the Archives: Pardon Tales and their Tellers in Sixteenth Century France**
- **Remaking Imposters: From Martin Guerre to Sommersby**
- **The Gift in Sixteenth-Century France**

Zajímavost

Natalie Zemon Davis se podílela na scénář k filmu Návrat Martina Guerra (natočeno 1982), kde hraje také Gérard Depardieu.

Více o Natalie Zemon Davis na nař zvren hodině 11. 12. ☺!

Philip D. Curtin

- * 22. května 1922 v Philadelphii
- † 4. června 2009 v Pennsylvánii
- Vyrůstal v západní Virginii, kde jeho rodina vlastnila uhelné a dřevařské podniky
- Studoval na Swarthmore College
- V roce 1948 získal titul bakalář
- Během druhé světové války sloužil na vojenské lodi jako radio operátor (3 roky)
- V roce 1949 získal titul magistr na harvardské univerzitě
- A během roku 1953 doktorát
- Po ukončení studia až do roku 1956 vyučoval na Swarthmore College
- Od roku 1956 – 1975 vyučoval na University of Wisconsin – tam založil oddělení afrických jazyků a literatury (jedno z prvních afrických studií)
- Od 1975 až do své smrti působil na Johns Hopkins University
- V roce 1983 získal McArthurovi cenu
- Známa díla:
 - The Atlantic Slave Trade: A Census
 - The Image of Africa: British Ideas and Action, 1780–1850
 - Death by Migration: Europe's Encounter with the Tropical World in the Nineteenth Century

Sources of the Nineteenth Century Atlantic Slave Trade

- článek napsaný Philip D. Curtin a Jan Vansina
- je zaměřen na přepravu otroků z Afriky v 19. století
- nejvýznamnější zdroje pro bádání byli zápisy Sigismunda Wilhelma Koelle a sčítání lidu v Sierře Leone z let 1848
- Sigismund Wilhwm Koelle byl lingvista v církevní misijní společnosti
- v Sierře Leone působil od prosince 1847 až do února 1853

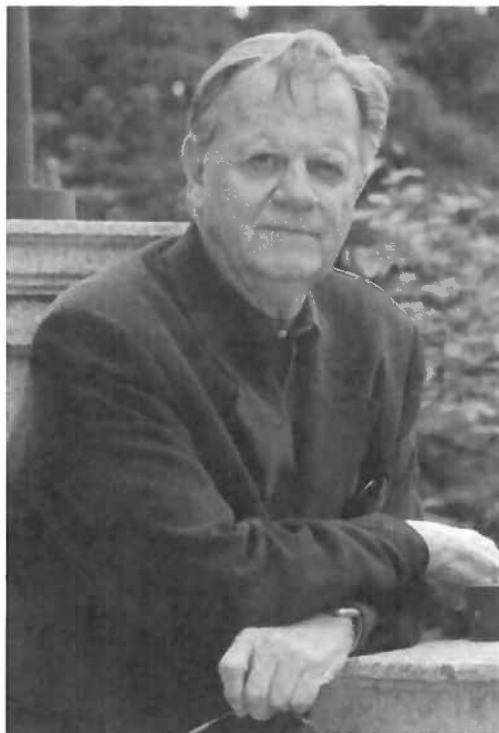
(1) <i>Informant's name for his country</i>	(2) <i>Modern name</i>	(3) <i>Location</i>	(4) <i>Number present in Sierra Leone</i>	(5) <i>Informant's date of capture</i>
I. WEST ATLANTIC LANGUAGES				
A. First Group				
1. Fulup	Felup	Guiné (Portuguese Guinea)	1	1839
2. Fliham or Filhol	Filam	Guiné	3	1836
B. Second Group				
3. Bola	Bram	Guiné	1	1813
4. Sarar	Manjacu	Guiné	1	1833
5. Pepel	Papel	Guiné	1	R. 1831

- napsal Polyglota Africana (sbírka afrických jazyků)
- P. D. Curtin analyzoval složení otroků přepravovaných z Afriky díky zápisům S. W. Koelle
- také řeší problém dopravy otroků, vzhledem k vydaným zákonům, které stavěli vývoz otroků mimo zákon
- jsou zde popsány cesty, kterými byli otroci převáženi
- závěru lze říci, že nelze přesně určit kolik otroků bylo odvezeno, ale v některých částech, jako je Sierra Leone se nám zachovali dobré zdroje, podle kterých si lze udělat obrázek o množství a cestách otroků

Hayden White

(12. července 1928 – 5. března 2018)

Hayden White byl americký historik, literární teoretik a editor, emeritní profesor na Kalifornské univerzitě v Santa Cruz. Narodil se ve městě Martin, Tennessee, kde prožil část svého dětství. Poté se se svým otcem přestěhovali do Detroitu, kvůli práci v automobilovém průmyslu. Na konci 2. světové války se přidal k námořnictvu¹ a po službě se zapsal na Wayne State University v Detroitu. V roce 1951 získal titul BA v oboru historie. Odtud šel na University of Michigan, kde v roce 1956 obdržel doktorát za středověkou historii.

I přes své vzdělání se zaměřil na moderní evropskou intelektuální historii a historickou teorii. Podstatná část jeho práce se zabývá textovou analýzou historických děl devatenáctého a dvacátého století.

Výhradně se orientoval na literární či textovou stránku historie a kultury, čímž významným způsobem ovlivnil především představitele amerického Nového historismu. Kvůli jeho opomíjení propojování s historiografií tak po celý svůj tvůrčí život sklízel kritiku a byl tak historiky i literárními vědci řazen do kategorie zástupců „postmodernistického paradigmatu“.

Během své kariéry učil na několika institucích (mj. University of Rochester, Stanford University, UC Berkeley).

Zemřel v Santa Cruz, kde žil 40 let. Zůstala po něm manželka Margaret Brose a dva synové a dcera.

Díla

V českém překladu vyšly s výrazným zpožděním tyto dvě práce:

Metahistorie (2010; originál 1973)

Tropika diskursu: Kulturně kritické eseje (2011; originál 1978)

¹ The United States Navy

Ukázka ze studie Z „Úvodu“ k Metahistorii:

„Před tím, než může historik na údaje historického pole aplikovat pojmový aparát za účelem jejich reprezentace a vysvětlení, musí nejdříve toto pole prefigurovat – vytvořit z něj tedy předmět rozumového vnímání. Tento poetický akt nelze odlišit od jazykového aktu, jímž je pole připravováno k interpretaci jako oblast určitého druhu. To znamená, že předtím, než je možné nějakou oblast interpretovat, je ji nejprve nutné vyložit jako území zaplněné rozpoznatelnými figurami. Tyto figury je dále třeba utvářet tak, aby je bylo možné klasifikovat do odlišných řádů, tříd, rodů a druhů jevů. Musí se navíc koncipovat tím způsobem, aby vykazovaly jisté druhy vzájemných vazeb, jejichž transformace budou přinášet „problémy“, které budou muset vyřešit „vysvětlení“, která přináší vyprávění na úrovni konstrukce zápletky (emplotment) a argumentu.“

Carlo Ginzburg

Carlo Ginzburg je italský historik. Je zakladatelem takzvané mikrohistorie, což je historická disciplína vyvíjející se od 70. let 20. století, která se zaměřuje na podrobné zkoumání malých jednotek (historického jevu, události či osobnosti). Předmět mikrohistorického přístupu často představuje lidová kultura či konkrétní příslušníci nižších společenských vrstev.

Jedinečnost jeho historické práce se v jeho dílech projevuje spojením poctivého a pronikavého vědeckého přístupu, který zároveň otevírá cesty k mezioborové spolupráci značného počtu humanitních věd. Jeho práce mají také široký čtenářský ohlas, daný nevšední schopností přiblížit problematiku současného dějepisectví širší veřejnosti.

V zájmu o historii ho kromě rodinného zázemí s židovskými kořeny ovlivnily práce historiků Delia Cantimorihho a Marca Blocha. Oba tito humanisté značně přispěli k Ginzburgově celoživotní angažovanosti v boji za mír, přátelství mezi národy, humanismus. Přednášel na Boloňské univerzitě, na Kalifornské univerzitě v Los Angeles v letech 1988 až 2006 a na Univerzitě v Pise (Scuola Normale Superiore di Pisa). Oblast jeho zájmu se soustřeďuje na období od italské renesance po raný novověk v Evropě s přispěním historie umění, literárních studií a teorie historiografie.

V roce 2013 Carlo Ginzburg vystoupil s v angličtině uvedenou přednáškou "Texty a události v raně novověké Evropě" na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

Český zájemce o historii či historik se s Ginzburgovým dílem mohl blíže obeznámit v poslední dekádě 20. století, kdy v češtině se zpožděním vyšly jeho tři práce: **Sýr a červi** (2000, 2003, v italském originále již roku 1976), **Benandanti** (2002, v italštině 1966) a **Noční příběh** (2003, v italštině 1989). Tyto práce pojednávají o historii tzv. Furlanska - italského území na severovýchodě na hranici s dnešním Německem a Slovinskem, kde se stýkaly románské, germánské a slovanské vlivy. Dnes je toto území začleněno do regionu Furlánsko-Julské Benátsko, odvozeno z italského Friuli a Venezia Giulia).

Na Ginzburgovu žádost adresovanou papeži koncem 70. let 20. století (rok 1979) byly badatelské veřejnosti zpřístupněny archivní fondy italské inkvizice (omezeně v roce 1991, šíře pak od roku 1998).

V roce 2010 byla Ginzburgovi udělena Balzanova cena, založena Italem Eugeniem Balzanem, 1874–1953, spoluvlastníkem listu Corriere de la Sera, který na protest proti fašismu opustil v roce 1933 Itálii. V roce 2013 byl Ginzburg zvolen mezinárodním členem Americké filozofické společnosti.

Bibliografie. Hlavní díla

- Ginzburg, Carlo
The Cheese and the Worms]. History 66 (1981), p. 296.
- Ginzburg, Carlo
Clues, Myths and the Historical Method. Baltimore, 1989.

- The Night Battles: Witchcraft and Agrarian Cults in the Sixteenth and Seventeenth Centuries. Baltimore: Johns Hopkins University Press. 1983. ISBN 0-8018-4386-3. (First published in Italian as I benandanti, 1966)
- No Island is an Island: Four Glances at English Literature in a World Perspective. New York. 2000. ISBN 0-231-11628-4.
- Threads and Traces: True, False, Fictive. University of California Press. 2012. ISBN 9780520274488.

Benandanti (2002, v italštině 1966)

Carlo Ginzburg se jako badatel zabývá tématem "neoficiálních náboženských jevů" tak, jak jsou popsány a uchovány v archivních materiálech inkvizice. Nejedná se o dějiny oficiální církve jako spíše o jevy "problematické", tradiční, lidové, mající své kořeny snad až ve starověku, nevysvětlitelné, tajemné, pověrečné, nicméně hlavně na odlehlem venkově stále živé. Ginzburg mapuje výskyt takzvaného čarodějnictví, dobrého i zlého v 16. a 17. století a zároveň postoj oficiální církevní složky - katolické inkvizice k těmto lidovým jevům a jejich představitelům stejně jako k luteránům. Svá bádání opírá o duchovní dějiny, dále zejména archivní fondy a autentické záznamy v nich uložené, jako jsou soudní zápisy z výpovědí vyslychaných, svědectví obyvatel, inkviziční interpretace, meteorologické interpretace mýtů, názory a studie "odborníků" z řad inkvizice. Tímto tématem se zabývá primárně studie Benandanti z r. 1966, autor dále v rozpracovávání tématu pokračuje v dalších dílech Noční příběh (2003) a Sýr a červi (2000), kde popisuje příběh venkovského furlanského mlynáře Menocchia, jeho samostatného náboženského myšlení a nakonec jeho osud, kdy se dostal do střetu s inkvizicí a byl jí posléze odsouzen a zlikvidován. Tento člověk se vymykal běžné venkovské populaci z konce 16. století, protože byl gramotný a tudíž byl schopen si sám leccos přečíst a vytvořit si svůj názor na řadu problémů.

Úryvek

Dne 21. března 1575 se do jednoho kláštera dostavil svědek, který vypovídal o podivné události - v jedné vesnici žije léčitel, který tvrdí, že se po nocích toulá s čarodějnky a blázny. Následovala řada výslechů dalších tzv. svědků. Jednotlivé výpovědi podle archivních materiálů jsou řazeny do "obrazů".

9. Obraz, který vyplývá z doznání obou benandantů, se po několik desetiletí nebude v základních liniích měnit. V jistém smyslu jsou tato svědectví dokonce nejbohatší na zprávy o první fázi pověr, které zkoumáme. V tomto období benandanti tvořili, podle toho, co vyplývá z jejich výpovědí, skutečnou sektu³⁶, vojensky organizovanou kolem kapitána a spojenou mlčenlivostí a utajením: toto pouto však bylo slabé, protože benandanti je často a neustále porušovali buď z prosté upovídanosti, nebo z prostoduchého vychloubání. Adepty této sekty (roztroušené, jak bude stále zřejmější, po celém Furlansku, zejména v jeho východní části) spojuje především jeden společný prvek: narodili se v košili, totiž zabalení v amniotické bláně.

Mgr. Miroslava Novotná

Judith Butler

(*24. února 1956, Cleveland, Ohio, USA)

Judith Butler je americká filozofka a gender teoretička, jejíž práce ovlivnila politickou filozofii, feminismus, literární teorii a queer teorie. Narodila se v Clevelandu do rodiny ruských a maďarských Židů. K filozofickému myšlení byla vedena rabínem již od útlého věku. Navštěvovala Bennington College a potom přestoupila na Yale University, kde v roce 1984 obdržela titul PhD z filozofie. Přednášela na mnoha univerzitách a od roku 1993 působí jako profesorka na katedře rétoriky a srovnávací literatury na Kalifornské univerzitě v Berkeley. Ovlivnil ji např. Sigmund Freud, Michel Foucault, nebo Simone de Beauvoir.

NEJDŮLEŽITĚJŠÍ DÍLA:

- **Performative Acts and Gender Constitution (1988)**
 - esej, ve které přišla jako první s teorií, že **gender je performativní**
- **Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity (1990)**
 - přelomová kniha ve feministickém hnutí; zpochybňuje samotnou kategorii ženy, s níž feminismus pracuje

VYBRANÝ TEXT:

Judith Butler: the backlash against “gender ideology” must stop

Gender theory is neither destructive nor indoctrinating: it simply seeks a form of political freedom.

*Odpor vůči „genderové ideologii“ musí přestat
Genderová teorie není ani destruktivní, ani indoktrinující: jednoduše hledá formu politické svobody*

SHRNUTÍ:

Pohlaví je každému z nás přiřazeno biologicky a je s ním zacházeno způsoby, které odpovídají očekávání, jak máme žít jako jeden nebo druhý gender. Jsme formováni institucemi, které reprodukují naše životy prostřednictvím genderových norem. Proč se genderová disciplína považuje za destruktivní, indoktrinující, ba dokonce d'ábelskou? Jsme svědky protestů proti ideologii genderu, přitom potlačování politických svobod vede k hroživým následkům. Jediné, o co genderová rovnost usiluje, je zmírnění utrpení, rozpoznání rozmanitosti a vytvoření snesitelnějšího a spravedlivějšího světa pro všechny, kteří spadají mimo normu.

UKÁZKA:

In *The Second Sex* (1949), the existentialist philosopher Simone de Beauvoir famously wrote: “One is not born a woman but becomes one.” This claim created space for the idea that sex is not the same as gender. And in the simplest formulation of this notion, sex is seen as a biological given, gender the cultural interpretation of sex. One may be born as female in the biological sense, but then one has to navigate a series of social norms and figure out how to live as a woman – or another gender – in one's cultural situation.

Gabriela Bednářová, 448601